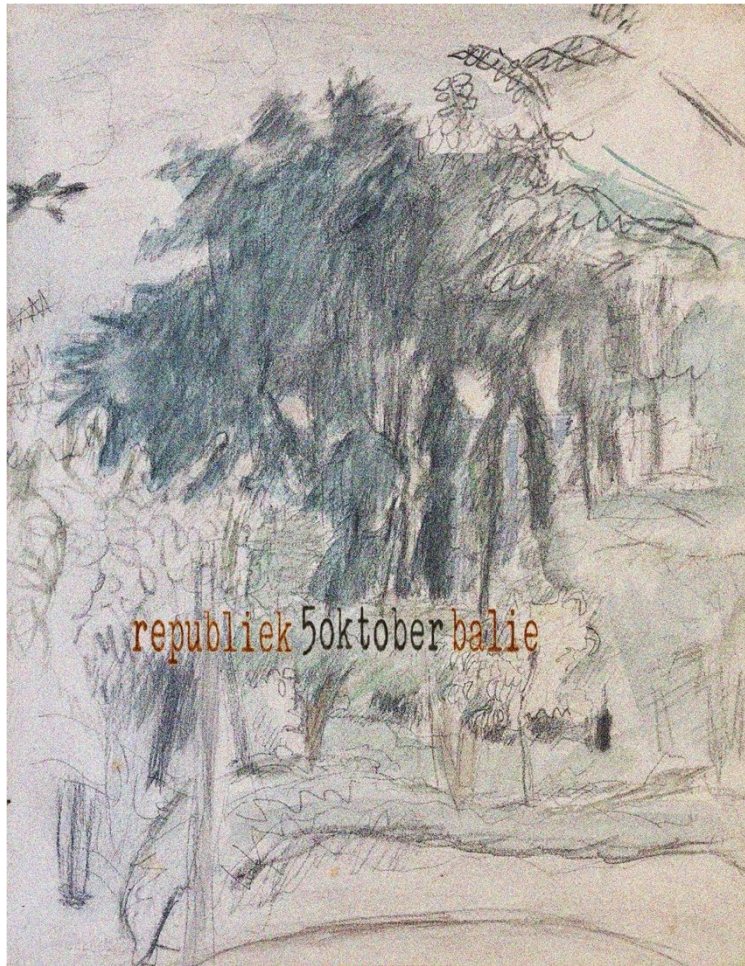

teksten gezegd en gelezen tijdens onze voorstelling van 'de republiek' in 'de balie'
op maandag 5 oktober 2026.

wim van der grijn
j.c. bloem
drie gedichten

'october' 1921

de hoge vloed des zomers is vergleden;
nog gister wiegden we in zijn diepen schoot,
nu proeven wij, bij 't 's morgens buiten treden,
iets in de lucht van zaligheid en dood.

dit is de teerste maand van 't jaar: oktober,
die van in damp gebroken licht verzaad,
geheiligd, onaantastbaar-kuisch en sober,
langs een gewijde en stille wereld gaat.

een nieuwe weelde lokt: het zijn de stralen,
van warmte en wellust algeheel ontdaan,
die door een sfeer van ijle nevels dalen,
als najaarsdraden in een vochte laan.

en, nauw-omstrengeld, dwalen door die prachten

twee zielen, waarvan de een voor de ander
zwicht,

broeder en zuster van mijn herfstgedachten,
de dunne schaduw en het dunne licht.

de schaduw heeft het zware en fulpen donker
van 't zomerlijke lommer afgeleid,
en aan het milde licht bleef glans noch flonker,
alleen een wonderlijke helderheid.

de luister van deze aarde is niet te dooven.
mijn liefde wemelt in een zonnestraal
rondom de laatste rozen dezer hoven,
als spel van luiten aan een koningsmaal.

en mijn verlangens trekken met de scharen
van vogels krijtend lang de blauwe lucht,
die dichtbij 't stralend hart des hemels varen,
terwijl mijn loomte aan de aarde kleeft en zucht.

ik denk aan u, droom van dit korte leven,
en van zijn barren gloed het rustloos vuur.
het bloed mijns harten wildë ik u geven -
zie: 't werd een roode wingerd langs den muur.

o latere geliefden langs deez' paden,
wanneer mijn stof al wervelt op den wind,
herdenkt mij: toen mijn voeten het betraden,
heb ik dit landschap ook zoozeer bemind.

herdenkt, herdenkt mij dan - maar niet verweven
met de gedachte aan die de harten bluscht,
maar als gij naar de grenzen reikt van 't leven,
in najaarsnachten, warm van liefde en lust.

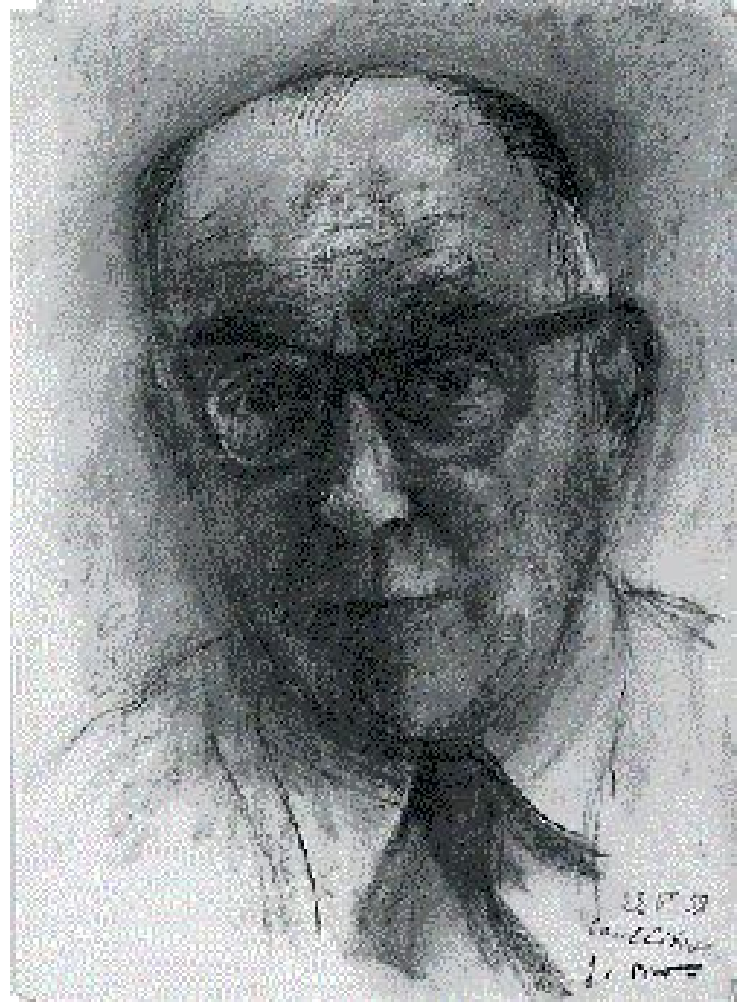
'november' 1931

het regent en het is november:
weer keert het najaar en belaagt
het hart, dat droef, maar steeds gewender,
zijn heimelijke pijnen draagt.

en in de kamer, waar gelaten
het dagelijks leven wordt verricht,
schijnt uit de troosteloze straten
een ongekleurd namiddaglicht.

de jaren gaan zoals zij gingen,
er is allengs geen onderscheid
meer tussen dove herinneringen
en wat geleefd wordt en verbeid.

verloren zijn de prille wegen
om te ontkomen aan de tijd;
altijd november, altijd regen,
altijd dit lege hart, altijd.

bloem

'de gelatene' 1946

ik open 't raam en laat het najaar binnen,
het onuitsprekelijke, het van weleer
en van altijd. als ik één ding begeer
is het: dit tot het laatste te beminnen.

er was in 't leven niet heel veel te winnen.

het deert mij niet meer. heen is elk verweer,
als men zich op het wereldoude zeer
van de miljarden voor ons gaat bezinnen.

jeugd is onrustig zijn en een verdwaasd
hunkren naar onverganklijke beminden,
en eenzaamheid is dan gemis en pijn.

dat is voorbij, zoals het leven haast.
maar in alleen zijn is nu rust te vinden,
en dan: 't had zoveel erger kunnen zijn.

annette kouwenhoven

marguerite yourcenar

uit: 'nauwkeurig, met verbeterd hartstocht' 1995
(brieven aan haar vrienden)

vertaling: jan versteeg

aan lidia storoni mazzolam"

hôtel miramar

malaga spanje 25 april 1960

beste vriendin, ik wend me opnieuw tot u van-
wege de nog steeds onbevredigende zaak betref-
fende de italiaanse vertaling van ,mémoires
d 'hadrien, die ons allebei, en u vooral, zo'n bit-
tere teleurstelling heeft bezorgd. de situatie is nu
veranderd omdat uitgeverij plon met einaudi een
contract heeft getekend voor de heruitgave van
me'moirer in italië. einaudi is van plan ook, en ik

geloof eerst, denier du rêve uit te geven, waar-
over u me een onvergetelijke brief schreef. alleen
aan mezelf en aan mijn eigen belang denkend,
zou ik natuurlijk graag zien dat u de vertaling van
denier op u nam en dat u die van hadrien bij-
werkte en weer tot de uwe maakte. maar ik besef
dat uw belangstelling en uw bezigheden de afge-
lopen jaren natuurlijk anders geworden zijn, en
dat niets misschien verder van u verwijderd is
dan de gedachte opnieuw te gaan vertalen.

toch schrijf ik u, omdat ik, zoals dat hoorde, erop
heb aangedrongen dat einaudi zich met betrek-
king tot de vertaling van hadrien eerst tot u zou
wenden. die vertaling moet herzien worden, aan-
gezien we nu niet meer hebben dan de ver-
minkte tekst die richter uitgaf. ondanks de zeer
precieze aanwijzingen die ik wel twintig keer heb
gegeven, is uitgeverij plon in deze zaak jammer
genoeg opnieuw onduidelijk geweest; ze schre-
ven me dat ze er bij de heer einaudi op zullen
aandringen om de vertaling, mocht hij die onbe-
vredigend vinden, door u te laten herzien. maar
dat is de kwestie niet. de vertaling is onbevredi-
gend, en u vindt het niet goed (en ik ook niet) dat
zij in de huidige vorm gepubliceerd wordt, zelfs
al zou u ervan afzien haar zelf te herzien. ik schrijf
plon meteen om het voorafgaande nog eens te
herhalen, maar ik denk dat het goed zou zijn als
u contact opnam met de heer einaudi (die, naar

het schijnt, een van uw vrienden is) om opnieuw duidelijk te stellen wat uw positie is.

we komen dit jaar niet naar rome: de winter hebben we vanaf half december in portugal doorgebracht, en het voorjaar in spanje. het is de eerste keer dat ik in sevilla de plechtigheden tijdens de goede week heb gezien: hebt u die ooit bijgewoond? het is een opmerkelijk stuk verleden dat als ik het zo mag zeggen door de kronkelige sierpes trekt als een te grote bonbon die je in de keel blijft steken en verstikt; een soort merkwaardig over elkaar heen schuiven van beelden van de soledad of van de christus die de laatste adem uitblaast en de straatlantaarns en eigentijdse lichtreclames.

ik bedacht dat men voor één keer midden op straat die tragische werkelijkheid tot uitdrukking gebracht en duidelijk voorgesteld zag waarvoor tegenwoordig alles in het werk wordt gesteld die voor ons te verbergen: pijn, eenzaamheid, dood, opoffering, de veroordeelde rechtvaardige.

ik bedacht eveneens dat de hoogwaardigheidsbekleders (tijdens de heilige uitvaartprocessie op de avond van paaszaterdag) voor één keer de stoet van een terechtgestelde volgden met de erkenning weliswaar tweeduizend jaar geleden een fout te hebben begaan. maar dat schenen ze niet door te hebben. vooral het leger trok de

aandacht: men zag stapvoets gewichtige personen in uniform voorbijtrekken die in de loop van hun carrière vast nog wel meer terechtstellingen hadden gezien en bevolen dan die op golgotha.

in malaga schijnt het politieke element van de plechtigheid nog sterker naar voren te worden gebracht: een maagd draagt een mantel waarop de namen geborduurd staan van strijders die in dienst van hitler in stalingrad gesneuveld zijn, een door republikeinen verminkte christus trekt voorbij geëscorteerd door veteranen die vochten voor franco. we leven in een zeer slechte wereld...

we hebben maar een paar dagen in toledo doorgebracht, en nauwelijks een paar uur in compostella en segovia, maar alledrie hebben een prachtige indruk bij me achtergelaten.

over twee of drie dagen vertrekken we weer naar sevilla, daarna gaan we naar granada, en ten slotte naar algeciras, waar we scheep zullen gaan naar gibraltar om omstreeks 21 mei naar northeast harbor terug te keren. mijn adres tot 11 mei is american express in algeciras, daarna het gebruikelijke adres in maine.

hartelijke groeten, ook van grace frick, marguerite yourcenar

10 mei 1960

beste vriendin, ik wil spanje niet verlaten zonder
\\] te laten weten dat wij de afgelopen week, naast
de twee dagen die wij deze keer in staat waren
voor granada uit te trekken, besloten hebben ook
een kort bezoek aan viznar te brengen. een me-
dewerker van het reisbureau aan wie ik vroeg hoe
ik in dat wat afgelegen dorp kon komen, begreep
onmiddellijk met welke bedoeling ik daar naar-
toe wilde, en ik voelde dat we voor hem meteen
ophielden toeristen te zijn om vrienden te wor-
den. 'it is not a very good memory for us', zei hij
kort en bondig. de taxichauffeur die we vervol-
gens inhuurden noemde onmiddellijk de naam
van uw broer (een andere, met wie wij in eerste
instantie over de prijs van de rit hadden onder-
handeld, had hetzelfde gedaan), maar kon ons
geen informatie verschaffen over de precieze plek
die we zochten. later vertelde hij ons dat het de
eerste keer was dat hij buitenlanders naar viznar
bracht.

ik neem aan dat u die streek maar al te goed
kent, dit bezoek heeft me echter zo sterk aange-
grepen dat ik de behoefte voel u er tot in de
kleinste bijzonderheden verslag van te doen. bo-
vendien bestaat er altijd de mogelijkheid dat u
om de een of andere reden nooit zelf in viznar
bent geweest, of dat u nooit in staat bent geweest

in uw naspeuringen net zo ver te gaan als wij
hebben gedaan (wat eigenlijk maar heel weinig
was).

nadat we, eenmaal aangekomen, een beetje voor
ons goede fatsoen, allereerst de plaatselijke kerk
hadden bezocht (maar terecht of ten onrechte
aarzelden we bij de jonge pastoor navraag te
doen), en vervolgens op goed geluk door de stra-
ten dwaalden, gingen we naar een groep be-
jaarde vrouwen toe die op een soort uitzichtterras
zaten, en vroegen we de vrouw die de belangrij-
ste leek waar zich het graf van uw broer bevond.
ze zette een nors gezicht, en antwoordde ons
meteen 'dat zij de naam van die meneer nog
nooit gehoord had, en dat er niemand in viznar
omgebracht was'. maar andere vrouwen, achter
haar, wezen met de hand naar de bergweg.

terug op het kerkplein wendden we ons deze
keer tot twee jongens uit het dorp, pedro en anto-
nio, misschien twintig jaar oud. allebei vertelden
ze ons dat uw broer begraven lag naast die berg-
weg die de vrouwen ons al met een teken aange-
duid hadden. uiteindelijk lieten we hen bij ons in
de auto stappen om de chauffeur de weg te wij-
zen. bij het verlaten van het dorp was de weg zo
slecht dat de taxi de helling op geduwd moest
worden. al heel snel verlaat de weg het gebied
van de olijfboomgaarden en breekt de grote ver-
latenheid aan, met links de grauwe en kale

bergen waar hij omheen voert, en rechts de afgrond waarvan de hellingen bedekt zijn met hier en daar wat gras en spaarzaam struikgewas. op ongeveer drie kilometer afstand van het dorp, recht onder de hoogste top van het gebergte ('de cruz de viznar'), lieten ze de auto stoppen, en we zijn allevijf naast de weg iets minder dan honderd meter afgedaald tot een plek waar in deze boomloze woestenij zo'n vier, vijf jonge dennen krachtig opgroeiden. 'daar is het,' zeiden de beide jongens, en maakten voor alle duidelijkheid, maar zonder enige dramatische overdrijving, het gebaar alsof ze een trekker overhaalden. als we hen mogen geloven, ligt uw broer onder die dennen begraven, samen met vijf andere mannen die op dezelfde plek zijn gevallen, maar ik heb niet begrepen of dat tegelijkertijd was, of een paar dagen eerder of later. als we hen ook verder mogen geloven, heeft men de aarde aangestampt en een paar boompjes naar de plek overgeplant (om die te verdoezelen of juist te markeren, of doodeenvoudig om te voorkomen dat de grond verschuift en in het vlakbij gelegen ravijn stort?). 'bomen groeien snel op kerkhoven,' zei een van onze gidsen. terwijl grâce met hen bleef praten, bukte ik me een ogenblik om onder de in elkaar verwarde, lage takken te kijken; inderdaad was de grond daar over een vrij groot oppervlak duidelijk geëgaliseerd, en ik meende twee soorten voren te onderscheiden die in het uiterste geval zouden kunnen samenvallen met

wat vroeger de randen van een grafkuil waren. maar misschien is het mijn verbeelding die deze vage aanwijzingen met alle geweld zo wil uitleggen.

we klommen weer naar de weg, en onze jonges verlieten ons om te voet naar het dorp terug te keren. hoewel ze blij waren voor hun moeite betaald te worden, probeerden ze geen moment te appelleren aan onze nieuwsgierigheid of aan onze gevoelens om uit deze herinnering een slaatje te slaan. zoals zo vaak gebeurt in spanje, voelden we ons onder gelijken.

zoals de jongens ons hadden aangeraden, volgden we de bergweg verder tot het punt waarop hij uitkomt op de weg naar murcia, op ongeveer vijftienhonderd meter van de plek die ik geprobeerd heb te beschrijven. tijdens deze rit kwamen we noch een auto, noch ook maar één mens te voet of op de rug van een muilnier, noch enig vastgebonden en grazend dier tegen. als de plek

die men ons toonde de juiste is, is het duidelijk dat de moordenaars een tocht hebben gemaakt, op de meest verlaten plek hun werk hebben gedaan en daarvan de sporen hebben uitgewist alvorens via een andere, drukkere weg naar de stad terug te keren. maar waarom dat soort geheimzinnigheid in een tijd waarin overal openlijk gewelddadigheden werden bedreven? (toch is het

misschien niet onmogelijk een antwoord op deze vraag te vinden.) ook hadden we onze gidsen willen vragen waar zij hun zo nauwkeurige informatie vandaan hadden, want in de tijd dat de gebeurtenis plaatsvond, waren zij nog kinderen. maar al is ons meer dan gebrekkige spaans tegenover een gesprekspartner van

goede wil in bijna alle gevallen toereikend, er zijn grenzen, en het gesprek stokte.

eenmaal weer in granada, ging ik terug naar het reisbureau; deze keer was het vol toeristen, en ik volstond ermee tegen de medewerker te zeggen dat ik het uitstapje waarover wij met hem gesproken hadden gemaakt had. hij nam als een vriend afscheid van me.

ik ben bang dat ik het risico loop u, door u dit alles te schrijven, of verdrietig te maken, of ongewallig te zijn. het is waarschijnlijk dat u al deze dingen zelf gezien hebt, en dat u deze bijzonderheden overbodig, misschien wel onaangenaam vindt, omdat u zelf over betrouwbaarder informatie beschikt (of er nog steeds van overtuigd bent dat er niets met zekerheid te zeggen valt). maar ik wilde het voorafgaande beslist op schrift stellen om u aan te tonen dat de herinnering aan de dichter daarginds nog steeds heel sterk voortleeft, en ook om u te zeggen dat u ons zonder dat

u het wist die middag in gedachten in zekere zin vergezelde.

wat ik u vooral wilde schrijven, is dat ik me bij het verlaten van de plek die ons was aangeduid (en deze overwegingen gelden ook als het maar bij benadering de juiste plek was) heb omgedraaid om naar die kale bergen te kijken, naar die dorre grond, die paar jonge dennen die in de eenzaamheid krachtig opgroeiden, die grote loodrechte wanden van het ravijn waar vroeger in de prehistorie bergbeken moeten hebben gestroomd, de zich aan de horizon in al haar majesteit uitstrekende sierra nevada, en ik bedacht dat een dergelijke plek de marmeren en granieten prullaria van onze kerkhoven tot een schande maakt, en dat we uw broer erom kunnen benijden zijn dood in dit eeuwige landschap te zijn begonnen. denkt u vooral niet dat ik door dit op te schrijven probeer iets af te doen aan de gruwel van deze voortijdige dood, noch aan het bijzondere gevoel van beklemming dat samengaat met de poging die scène die zich hier op een bepaald moment in de tijd heeft afgespeeld te reconstrueren, en waarvan wij nooit alle bijzonderheden te weten zullen komen. maar het is zeker dat men zich voor een dichter geen mooier graf zou kunnen voorstellen.

wij vergeten noch de aangename momenten die wij bij u met uw zuster en uw nichten doorbrachten, en de flamenco-avond die wij dankzij uw

introdactie konden bijwonen, noch, en dat vooral, de door u zo heerlijk spontaan georganiseerde ontvangst, die uit oogpunt van menselijk contact het mooiste moment van mijn verblijf in madrid was.

morgen vertrekken we weer naar 'petite plaisance, northeast harbor, maine', waar wij waarschijnlijk vele maanden zullen blijven, en waar wij u met genoeg zullen ontvangen, mocht u of een van de uwen naar de verenigde staten komen.

met vriendelijke groet,
marguerite yourcenar

yourcenar

jan joris lamers

w.g. sebald

uit: 'melancholische dwaalwegen' 1990

vertaling: jos valkengoed

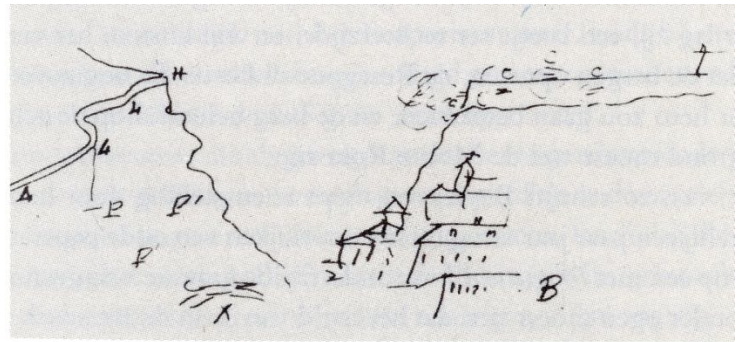
medio mei van het jaar 1800 trok napoleon met 36000 man over de grote st. bernhard, een onderneming die tot dat moment voor zo goed als onmogelijk werd gehouden. bijna veertien dagen lang bewoog zich een onafzienbare kolonne van mensen, dieren en materieel vanuit martigny via orsières door het dal van entremont en vervolgens in schijnbaar eindeloze slingers omhoog de tweeënhalfduizend meter boven de zeespiegel liggende pas op, waarbij de manschappen de zware kanonlopen in uitgeholde boomstammen deels over sneeuw en ijs, deels, waar de sneeuw al verdwenen was, over de kale rots sleepten. tot de weinige niet naamloos gebleven deelnemers aan deze legendarische tocht over de alpen behoorde henri beyle. hij was toen zeventien jaar oud. hij wist dat er aan zijn diep verafschuwde kinder -en jeugdjaren een eind was gekomen en stond op het punt met enig enthousiasme aan zijn loopbaan in dienst van het leger te beginnen, die, zoals wij weten, hem nog door grote delen van europa zou voeren. de notities waarin beyle op drieënvijftigjarige leeftijd—hij bevond zich toen hij ze neerschreef in civita vecchia de inspanningen van die dagen uit zijn geheugen naar boven trachtte te halen, demonstreren op

indringende wijze verschillende moeilijkheden die de herinnering met zich meebrengt. nu eens stelt hij zich het verleden voor als bestaande uit louter grijze velden, dan dringen zich weer beelden op van zulk een ongewone duidelijkheid dat hij gelooft ze niet te kunnen vertrouwen, bij voorbeeld het beeld van generaal marmont die hij in martigny, ter linkerzijde van de weg waarop zich de stoet voortbewoog, in het hemels- en koningsblauwe gewaad van een staatsraad meent te hebben gezien, zoals hij hem, naar hij ons verzekert, nog steeds ziet wanneer hij zich de scène met gesloten ogen voor de geest haalt.

dit ofschoon marmont toentertijd, zoals beyle zeer goed weet, zijn generaalsuniform en niet het blauwe staatsgewaad moet hebben gedragen.

beyle, die beweert in deze periode de constitutie van een veertienjarig meisje te hebben gehad, als uitkomst van een volledig verkeerde, slechts op de ontwikkeling van burgerlijke vaardigheden gerichte opvoeding, schrijft ook dat hij door het grote aantal dode paarden aan de kant van de weg en door alle rommel die de voortkronkelende krijgsmacht als een spoor achter zich liet, zo van zijn stuk was gebracht dat hij zich van wat hem destijds met ontzetting vervulde, intussen geen precieze voorstelling meer kan maken. het geweld van de indrukken had deze zelf, zo scheen het hem toe, teniet gedaan.

de onderstaande tekening

is daarom slechts als een soort hulpmiddel te beschouwen waarmee beyle tracht weer naar boven te halen hoe het was, toen de eenheid waarin hij zich bevond in de nabijheid van het dorp en de vesting bard onder vuur kwam te liggen.

b is het dorp bard. de drie c's hoog op de berg ter rechterzijde geven de kanonnen van de vesting aan, die de punten l l l op de weg boven de steile helling p bestoken. waar de x staat, in de afgrond, liggen de in waanzinnige angst reddeloos van de weg naar beneden gestorte paarden, en h staat voor henri, de eigen positie van de verteller. natuurlijk zal beyle, toen hij zich op dit punt bevond, de zaak niet zo hebben gezien, want in werkelijkheid is, zoals we weten, alles altijd geheel anders.

en verder schrijft beyle dat zelfs als je over herinneringsbeelden beschikt die dicht bij het: leven staan, je daar slechts weinig van op aan kunt. niet anders dan de imposante verschijning van

generaal marmont in martigny voor de beklimming een aanvang nam, heeft, onmiddellijk nadat het zwaarste gedeelte van het traject overwonnen was, de afdaling van de pashoogte en het in de ochtendzon openliggende st. bernhardsdal een in

zijn schoonheid onuitwisbare indruk op hem gemaakt. hij kon er eenvoudigweg niet genoeg van krijgen om te kijken en voortdurend gingen hem daarbij de eerste italiaanse woorden

quanti sono miglia di qua a ivrea en dorma cattiva

door het hoofd, die hem de dag ervoor door de pastoor bij wie hij ingekwartierd was, waren bijgebracht. beyle schrijft dat hij lange tijd in de veronderstelling had geleefd dat hij zich deze rit in al zijn details zou kunnen herinneren, in het bijzonder het beeld zoals de stad ivrea bij reeds zwakker wordend licht van een afstand van ongeveer driekwart mijl zich voor het eerst aan hem vertoonde. waar het breder wordende dal geleidelijk overgaat in de vlakte, daar lag zij, een beetje ter rechterzijde, terwijl links in het verschiets de bergen oprezen, de resegone di lecco die nog zoveel voor hem zou gaan betekenen, en de berg helemaal op de achtergrond moest wel de monte rosa zijn.

het was, zo schrijft beyle, een diepe teleurstelling voor hem toen hij een paar jaar terug bij het doorkijken van oude paperassen op een met prospetto d'ivrea ondertitelde gravure was gestuit en onder ogen moest zien dat het beeld van de in de avondschemer gehulde stad zoals hij het zich herinnerde, niets anders weergaf dan een kopie van juist deze gravure. men zou daarom, luidt

beyle zelfportret

beyles advies, geen gravures moeten kopen van mooie uit- en aanzichten die men op reis tegenkomt. want een gravure neemt al spoedig de volledige plaatsruimte in van de herinnering die we van iets hadden, ja men zou kunnen zeggen, zij doet haar teniet. de prachtige madonna van san sisto bijvoorbeeld die hij in dresden heeft gezien, kan hij zich, hoe hij zich ook inspant, niet meer voor de geest halen, omdat zij door de gravure

die müller van haar heeft gemaakt, aan het zicht is onttrokken.

daarentegen heeft hij de miserabele pasteltekeningen van mengs uit dezelfde galerie, waarvan hij nooit ofte nimmer een nagetekende afbeelding is tegengekomen, nog altijd haarscherp voor ogen. in ivrea, waar alle huizen en openbare ruimten door het bivakkerende leger in beslag waren genomen, lukte het beyle voor zichzelf en capitaine burelvillers, in wiens gezelschap hij de stad was binnengereden, kwartier te maken in het van een eigenaardige zurige lucht doortrokken magazijn van een ververij, tussen allerlei vaten en koperen ketels.

sebald

zij hadden er nog maar nauwelijks hun intrek genomen, of zij moesten dit onderkomen al verdedigen tegen een plunderende horde die de lui-ken en deuren uit hun hengsels wilde trekken om ze op het door hen midden op het erf opgestookte kampvuur te werpen. beyle voelde zich niet alleen door deze daad maar eigenlijk door alle belevenissen van de voorbije dagen volwas-sen geworden en hij begaf zich in een opwelling van ondernemingslust, daarbij noch op zijn hon-ger of oververmoeidheid noch op de bezwaren van de capitaine acht slaand, naar het emporium waar, zoals hij op verscheidene affiches had aan-gekondigd gezien, op deze avond cimarosa's il matrimonio segreto werd opgevoerd.

beyles fantasie, die als gevolg van de allerwegen heersende wanorde toch al heftig in beweging was, werd door de muziek van cimarosa nog ver-der in beroering gebracht. reeds bij die passage in het eerste bedrijf waarin de in het geheim ge-huwde paolino en caroline hun stemmen vereni-gen in het angstige duet

'cara, non dubitar: pietade troveremo, se il ciel barbara non è',

geloofde hij niet slechts zelf op de planken van het primitieve toneel te staan maar zich werkelijk in het huis van de hardhorende bolognese koop-man te bevinden en diens jongste dochter in zijn

armen te houden. zozeer deed het zijn hart ineenkrimpen dat hem tijdens het verdere verloop van de voorstelling herhaalde malen de tranen in de ogen sprongen en hij er bij het verlaten van het emporeum van overtuigd was dat de actrice die de rol van caroline gespeeld had en die, zoals hij met zekerheid dacht te hebben opgemerkt, haar blik meer dan eens op hem had gericht, hem het door de muziek beloofde geluk zou kunnen schenken. het stoorde hem volstrekt niet dat het linkeroog van de sopraan bij het bedwingen van de moeilijke coloraturen enigszins naar buiten wegdraaide, noch dat zij rechts boven een hoektand mis te; veeleer verbonden zich zijn overspannen gevoelens juist met deze gebreken. hij wist nu waar het geluk gevonden kon worden: niet in parijs waar hij het vermoed had toen hij nog in grenoble was, en niet in de bergen van de dauphiné waar hij in parijs soms naar terugverlangd had, maar hier in italië, in deze muziek, in het aanschijn van een actrice als deze. in deze overtuiging vermochten ook de obscene grapjes over de twijfelachtige zeden van de dames van het theater geen verandering te brengen, waarmee de capitaine de volgende morgen aan kwam zetten toen ze, ivrea achter zich latend, op milaan aan reden en beyle de bewogenheid in zijn hart uit voelde vloeien in de uitgestrektheid van het voorzomerse landschap, waarin een onoverzienbaar aantal bomen met fris groen hem van alle zijden begroette.

maureen teeuwen

marga minco

'roze schuimpjes' 1954

'mag ik een ons schuimpjes?' vroeg hij.

'hebt u een vergunning?' vroeg het meisje achter de toonbank.

'nee,' zei hij.

'dan gaat 't niet, dat weet u.'

'wilt u ze mij niet zó verkopen?' hij bracht zijn gezicht iets dichterbij het hare.

'ik kijk wel uit. mij te riskant. mag 't niet iets anders wezen? ik heb verse boterbiesjes, kletskoppen, kano's, spritsen, makarons...'

'het klinkt heel smakelijk allemaal, maar ik kom voor schuimpjes.'

'meneer, ik mag 't niet doen.' ze keek over zijn schouder alsof ze de volgende klant wilde helpen. maar er was verder niemand in de winkel.

hij bleef staan en boog zich nog wat meer naar haar toe. 'wilt u voor deze keer niet eens over uw hart strijken?'

'ik heb alleen roze schuimpjes,' zei ze.

'dat komt goed uit. die wou ik net hebben.' hij zette zijn tas voor haar neer, deed hem open en liet haar een koffieblik zien, waarvan hij het deksel afnam. 'als u ze hierin doet, kraait er geen haan naar.'

'vooruit dan maar.' het meisje zuchtte. 'voor deze ene keer wil ik ze u wel clandestien verkopen. maar zegt u in godsnaam nooit tegen

‘iemand dat u ze van mij hebt.’ ze bukte zich achter de toonbank, zodat hij alleen nog haar rug zag met de gekruiste witte schortbanden.

hij hoorde haar in een trommel scharrelen en hield zijn tas alvast zo ver mogelijk open. toen ze weer recht stond, deed ze snel het zakje in het blik.

‘dat is dan twee vijftig.’

‘pardon?’ hij schrok. ‘kost een ons schuimpjes twee vijftig?’

‘wat wilt u? zonder vergunning. denkt u eens aan het risico dat ik loop.’

hij knikte. ‘het is goed.’ hij legde een biljet van een rijksdaalder voor haar neer en verliet de winkel.

toen hij de tramhalte aan de overkant van de straat had bereikt zag hij een agent langzaam op zich afkomen. gelukkig schoof op dat moment net een lijn 14 langs de vluchtheuvel. hij holde ernaartoe en wist in het gedrang met moeite een plaats te vinden op het achterbalkon. aan de hand waarmee hij de lus vasthield hing ook zijn tas. een vrouw vroeg of hij er soms eieren in had zitten, maar hij deed of hij haar niet hoorde. hij neuriede wat en keek naar buiten. bij de volgende halte stapte een controleur in. dat beviel hem niet. ‘nu moeten we onze tassen openmaken,’ dacht hij en terwijl de tram optrok sprong hij eraf en holde een zijstraat in, waar hij bedaard verder liep nadat hij had vastgesteld dat niemand hem volgde.

even overwoog hij of hij een taxi naar francien zou nemen, maar hij zag ervan af. de schuimpjes waren al duur genoeg geweest.

bij het passeren van een banketbakkerswinkel viel zijn oog op een aanplakbiljet dat tegen de etalageruit hing. verbod van schuimpjes stond er met vette letters op. hoewel hij de verordening kende, had hij de tekst nog niet gelezen. hij nam er nu op zijn gemak kennis van. het was de burgerij ten strengste verboden schuimpjes te kopen of te consumeren. op overtreding van het verbod stonden zware straffen. in zeer speciale gevallen kon vergunning worden verleend voor de aankoop van 1 ons witte of bruine schuimpjes, in geen geval roze.

hij glimlachte, drukte de tas vaster onder zijn arm en wandelde door. maar na een paar meter werd hij aangeropen.

hij keek om en zag een man uit de banketbakkerswinkel komen die naar hem wenkte. om de platte pet van de man zat een roze band.

‘meneer, mag ik uw identiteitsbewijs even zien?’ vroeg hij.

‘waarom wilt u dat zien?’

‘ik ben controleur op de naleving van het schuimverbod.’ hij wees op zijn insigne, een roze rozet met een lichtbruin randje.

‘alstublieft.’ een geluk dat hij zijn papieren bij zich had.

‘dank u,’ zei de controleur. ‘wat zit er in uw tas?’

‘o, een blik koffie.’

'mag ik zo vrij zijn dat te verifiëren?'

'ga uw gang.'

hij maakte zijn tas open.

de controleur bekeek het blik en knikte. 'in orde. loopt u maar door.'

'graag.' hij wilde er net de pas in zetten toen de man hem aan zijn jasje trok.

'wacht u nog een ogenblik.'

'ik dacht dat 't in orde was.'

'het is in orde. ik wil alleen weten waar u naartoe gaat.'

'naar een kennis.'

'in welke wijk woont die?'

'in wijk d.'

'goed dat ik het vraag. dat is de wijk waar de meeste overtredingen geconstateerd zijn.'

'o ja?'

'ja. u denkt er wel aan, hè? de straffen zijn niet mals.'

'dat weet ik,' zei hij. 'ik zal eraan denken.' hij knikte de controleur vriendelijk toe en haastte zich de straat uit.

'het is wéér gelukt!' riep hij zodra hij bij francien was. hij liep achter haar aan naar binnen en zette zijn tas op een stoel.

'wat heerlijk. waar ben je nu geweest?'

'in een heel andere buurt.' hij gaf haar het zakje.

'toch wel roze?' vroeg ze voor ze het openmaakte.

'kijk maar.'

'o, prachtig!' riep ze. voorzichtig schudde ze het zakje leeg in een hoge kartonnen doos die op tafel stond. 'hij is al haast vol. hoe vind je dat?'

'mooi, maar ik was wel bijna de klos, want ik werd aangehouden door een controleur. hij wou zien wat ik in mijn tas had. dat koffieblik was een goed idee van je.'

'jij zult nooit last krijgen, lieverd. ik vind er altijd wel iets op.'

francien maakte een dansje om de tafel en liet zich languit op de divan vallen. hij keek naar haar spartelende benen, knielde bij haar neer en streelde haar.

'je hebt er nu zeker genoeg?' vroeg hij zacht.

'welnee,' riep ze, met haar armen om zijn hals, 'nog lang niet. je zult echt nog een paar keer voor me moeten gaan. dat wil je toch wel voor me doen?'

'nou ja, als het moet.'

ze tuitte haar lippen en begon hem te kussen. op dat moment werd er gebeld. ze sprong van de divan, trok haar rok recht en schoof de doos onder het buffet. 'voor alle zekerheid. maar het zal johan zijn. die wist ook nog aan roze schuimpjes te komen, de schat.'

het was de controleur. dezelfde die hem had aangehouden. hij moest hem gevolgd zijn en stapte nu de kamer binnen met een bevel tot huiszoeking. het kostte hem weinig moeite om de doos te vinden.

'dat koffieblik was een aardige vondst,' zei hij. 'maar door die trucs laten wij ons niet om de tuin leiden. u bent gearresteerd, meneer. gaat u met mij mee?'

'zoals u wilt.' hij trok zijn jas aan en pakte zijn tas. 'hou je goed,' zei hij tegen francien, die hui-
lend met hem meeliep naar de voordeur.

ze bleef op de stoep staan tot de wachtende auto wegreed. hij zwaaide naar haar. de doos met schuimpjes stond naast hem op de achterbank. hij had zin om er een greep in te doen.

minco

de controleur sprak door de mobilfoon met het hoofdbureau en meldde zijn laatste vangst. iemand antwoordde en het klonk of hij daarbij zijn neus dichthield. het herinnerde hem aan zijn jeugd, hoe hij als jongen zijn neus toekneep wanneer hij levertraan moest slikken.

ze reden door de binnenstad, waar het opvallend druk was en onrustig. overal zag hij samenscholingen en in veel straten liepen de

mensen midden op de rijweg. de chauffeur had steeds meer moeite om door de drommen heen te komen en stuitte ten slotte op een menigte die niet wilde wijken.

de controleur boog zich uit het raampje. 'hé, gaan jullie eens opzij!' riep hij.

zijn sommatie werd met gejoel ontvangen. men rende op de auto af, rukte de portieren open, sleurde de chauffeur en de controleur eruit en maakte zich meester van de doos. op hem lette niemand.

hij stapte nu ook maar uit en onmiddellijk vlo-
gen de schuimpjes hem om de oren. 'die zijn van francien,' riep hij. ze verstonden hem niet. ieder-
een graaide, gooide, raapte en gooide opnieuw. van alle kanten kwamen ze aandragen met dozen vol schuimpjes. ramen gingen open en hele la-
dingen van het luchtige spul werden naar buiten gesmeten. het dwarrelde omlaag als een
sneeuwbus van roze vlokken.

'ik moet naar francien,' dacht hij. 'ik moet haar inlichten. alles is veranderd.' hij probeerde uit het gedrang te komen, maar het lukte hem niet. ingeklemd tussen een zingende en hossende massa voelde hij het overal onder zijn voeten kra-
ken. de handvol schuimpjes die hij geraapt had wierp hij met een zwaai van zich af. een ervan kwam terecht op de hoed van een vrouw. een witte vilthoed. het bleef op de rand liggen als een garnering die daar hoorde.

vincentvandenbergh
thomas bernhard
uit: 'uitwissing' 1986
vertaling: chris bakker

eens, op een mooie, zachte herfstdag, had ik geprobeerd gambetti een beschrijving van wolfssegg te geven, wij waren uit rocca di papa om zo te zeggen thuisgekomen op de piazza del popolo en hadden op het terras voor het koffiehuis plaatsgenomen, het was al lang na negenen in de avond geweest, de zon was nog sterk genoeg om de piazza op een aangename manier te verwarmen, ik zou proberen hem een precieze beschrijving van wolfssegg te geven, had ik tegen gambetti gezegd, tegen wie ik in rocca di papa een en ander, zo komt me nu voor, volkomen mislukts over nietzsches zarathustra beweerd had, ik had met nietzsche altijd de grootste moeite gehad, ook op deze dag was het me niet gelukt iets toepasselijks over nietzsche te berde te brengen, weet je, gambetti, had ik gezegd, decennia heb ik me met nietzsche beziggehouden, maar ik ben niet verder gekomen, nietzsche heeft me altijd gefascineerd, maar tegelijkertijd heb ik altijd zo goed als niets van hem begrepen. als ik eerlijk ben vergaat het me met alle andere filosofen, had ik tegen gambetti gezegd, net zo, met schopenhauer, met pascal, om naast nietzsche alleen deze twee op te voeren, allemaal mijn leven lang altijd moeilijke filosofen, waar ik nooit ook

maar bij benadering grip op heb kunnen krijgen, die altijd spaans voor me zijn gebleven, terwijl ik door hen altijd in uiterst sterke mate aangetrokken en bezielde ben geweest. hoe meer ik me met de geschriften van deze mensen bezighoud, had ik tegen gambetti gezegd, des te hulpelozer word ik, ik kan alleen maar hoogmoedig zeggen dat ik hen begrepen heb, zoals ik over mezelf alleen maar hoogmoedig kan zeggen dat ik mezelf heb begrepen, terwijl ik mezelf tot op de dag van vandaag nooit werkelijk begrepen heb, hoe meer ik me met mezelf bezighoud, des te verder verwijder ik me van mijn werkelijke ik, des te meer vertroebelt alles wat op mijzelf betrekking heeft, had ik tegen gambetti gezegd, net als bij die filosofen, ik denk dat ik ze begrepen heb, had ik tegen gambetti gezegd, terwijl ik niets begrepen heb, waarschijnlijk is het met alles waarmee ik me tot nog toe heb beziggehouden zo. maar ik ben toch af en toe zo vrij, had ik tegen gambetti gezegd, te beweren dat ik in mijn hoogmoed iets van deze filosofen en hun voortbrengselen heb begrepen. al die namen en hun werken zijn überhaupt niet te begrijpen, had ik tegen gambetti gezegd, pascal niet, descartes niet, kant niet, schopenhauer niet, schleiermacher niet, om alleen degenen op te sommen die me op dit moment bezighouden. met wie ik me op dit moment heb ingelaten. met even grote nietsontziendheid jegens hen als jegens mijzelf, had ik tegen gambetti gezegd. met de grootste vermetelheid en tegelijk

onbeschaamdheid. want als we ons met een van deze filosofen bezighouden, gambetti, had ik tegen hem gezegd, zijn we onbeschaamd, als we hen durven aanpakken en om zo te zeggen de filosofische ingewanden uit het levende lijf rukken. we zijn altijd onbeschaamd als we een filosofisch werk aanpakken, maar zonder die onbeschaamdheid komen we er niet, komen we filosofisch niet verder. in feite moeten we deze filosofische geschriften en hun scheppers, die we ons altijd als onze vijanden, als onze ergste tegenstanders moeten voorstellen, met de grootste grofheid en ruwheid tegemoet treden, gambetti. ik moet me tegen schopenhauer keren, als ik hem begrijpen wil, tegen kant, tegen montaigne, tegen descartes, tegen schleiermacher, begrijp je. ik moet tegen voltaire zijn, wil ik me op de eerlijkste manier en met enige kans op succes met hem bezighouden. maar tot nu toe heeft mijn studie van de filosofen en hun voortbrengselen niet veel opgeleverd. binnenkort zal mijn leven voorbij zijn, mijn bestaan uitgewist, had ik tegen gambetti gezegd, en heb ik niets bereikt, is alles min of meer een gesloten boek voor me gebleven. zoals ook de studie van mezelf tot op heden vrijwel niets heeft opgeleverd. ik ben mijn vijand en pak mezelf filosofisch aan, had ik tegen gambetti gezegd, ik pak mezelf met alle mogelijke twijfels aan en ik versaag. ik kom geen stap verder. mijn geest moet ik als vijand beschouwen en hem op filosofische wijze bestoken, had ik tegen

gambetti gezegd, om werkelijk van hem te kunnen genieten. maar daar is mijn tijd waarschijnlijk te kort voor, zoals ze nu eenmaal allemaal een te korte tijd hebben gehad, het grootste ongeluk van de mens, dat zijn tijd in ieder geval te kort is, heeft kennis altijd onmogelijk gemaakt. daarom is er altijd alleen maar sprake van een benadering, een bijna, de rest is onzin. wanneer we denken en blijven denken, wat we filosoferen noemen, komen we er ten slotte achter dat we verkeerd gedacht hebben. allemaal hebben ze tot nu toe verkeerd dacht, hoe ze ook mogen hebben geheten, wat voor geschriften ze ook mogen hebben geschreven, maar ze hebben niet uit zichzelf opgegeven, had ik tegen gambetti gezegd, niet uit eigen wil, uitsluitend door de wil van de natuur, door ziekte, waanzin, de dood ten slotte. ze hadden niet willen stoppen, ook al was het nog zo vol ontberingen, verschrikkelijk, nog zo vreselijk tegen alle regels en tegen alle waarschuwingen in. maar ze hadden zich allemaal altijd alleen ingespannen voor verkeerde conclusies, had ik tegen gambetti gezegd, uiteindelijk toch voor niets, wat dat niets ook is, had ik tegen gambetti gezegd, waarvan we weten dat het weliswaar niets is, maar tegelijk toch ook niet kan bestaan, waarop alles stukloopt, waar alles ophoudt, ten einde is uiteindelijk.

ik was ook die avond, in plaats van meteen de aangekondigde beschrijving van wolfsegg te geven, de nog op de flaminia aan gambetti voor op

de piazza del popolo beloofde, aan een van mijn door mezelf altijd meest gevreesde uitweidingen begonnen, waarvan ik me heb aangewend ze mijn filosoferende te noemen, omdat ze in de laatste jaren steeds talrijker worden, omdat ze zo vaag zijn als de filosofie op zich, als al het filosofische, zonder dat ze in feite met filosofie iets anders te maken zouden hebben dan hun beweeggrond. in plaats van meteen de beloofde beschrijving van wolfsegg te geven, had ik gambetti iets over nietzsche verteld dat ik beter niet had kunnen vertellen, iets over kant dat zelfs geheel onzinnig was geweest, iets over schopenhauer dat ik zelf eerst voor bijzonder vakkundig had gehouden, maar waarvan ik de betrekkelijke dwaasheid vervolgens al na enkele ogenblikken had moeten erkennen, iets over montaigne dat ik zelf al niet begreep op het moment waarop ik het tegen gambetti gezegd had;

bernhard

want nauwelijks had ik deze montaigne betreffende uitspraak tegenover gambetti gedaan, of

hij had me gevraagd hem mijn zojuist uitgesproken uitspraak te verklaren, waar ik echter niet toe in staat geweest was, omdat ik een seconde later zelf al niet meer had geweten wat ik überhaupt over montaigne gezegd had.

we zeggen iets en weten precies wat we zojuist gezegd hebben, maar het volgende ogenblik al helemaal niet meer, had ik tegen gambetti gezegd, ik heb zojuist iets over montaigne gezegd, maar weet nu, twee, drie seconden later, helemaal niet meer wat ik eigenlijk en in feite zojuist over montaigne gezegd heb. we zouden het vermogen moeten hebben om iets te zeggen, uit te spreken dus en dit zojuist uitgesprokene tegelijkertijd in ons hoofd te notuleren, maar dat is niet mogelijk, had ik tegen gambetti gezegd. ik weet helemaal niet meer waarom ik op dat moment iets over montaigne gezegd heb, had ik tegen gambetti gezegd, natuurlijk nog minder wát over montaigne. we denken, we hebben het al zover gebracht dat we een denkmachine zijn, maar we kunnen ons op het denken van deze denkmachine niet verlaten. ze werkt in feite ons hoofd onafgebroken tegen, had ik tegen gambetti gezegd, ze produceert voortdurend gedachten, waarvan we niet weten waar ze vandaan komen en waarom ze gedacht worden en waarmee ze verband houden, had ik tegen gambetti gezegd. deze denkmachine, die onafgebroken werkt, vraagt in feite te veel van ons, vraagt te veel van

ons hoofd, maar er is geen ontkomen aan, ons hoofd is levenslang op die denkmachine aangesloten. tot we dood zijn. montaigne, zeg je, gambetti, en ik weet op dit moment helemaal niet wat dat is, had ik tegen gambetti gezegd. descartes? ik weet het niet. schopenhauer? ik weet het niet. je zou net zo goed boterbloem kunnen zeggen en ik zou niet weten wat het was, had ik tegen gambetti gezegd. ik had gedacht, als ik naar sils maria ga, had ik tegen gambetti gezegd, zal ik nietzsche beter begrijpen, als ik in de buurt van de malojapas iets huur, zal ik, vanuit sondrio, dus van beneden naar boven gekomen, nietzsche beter of überhaupt begrijpen. maar ik heb me vergist, ik begrijp, nadat ik in sils maria ben geweest, vanuit sondrio naar boven komend, van beneden naar boven dus, van nietzsche nog minder dan daarvoor, ik begrijp hem nu überhaupt niet meer, niets meer van nietzsche. ik heb nietzsche doordat ik naar sils maria ben gegaan volledig voor mezelf geruïneerd. zo heb ik ooit ook goethe voor mezelf geruïneerd, had ik tegen gambetti gezegd, enkel door de rampzalige stommiteit weimar te bezoeken, kant, doordat ik naar königsberg ben geweest. door al deze filosofen en dichters en schrijvers en dergelijken was ik ooit door europa getrokken om hun plaatsen op te zoeken en sindsdien begrijp ik nog veel minder van ze dan daarvoor. kijk uit, gambetti, om de plaatsen van schrijvers, dichters en filosofen op te zoeken, je begrijpt ze naderhand überhaupt niet

meer, je hebt ze in je hoofd in feite onmogelijk gemaakt doordat je hun plaatsen hebt opgezocht, hun geboorteplaats, hun woonplaats, hun sterfplaats. mijd hoe dan ook de geboorte- en woon- en sterfplaatsen van onze grote geesten, had ik tegen gambetti gezegd, verbied het jezelf de plaatsen van dante, vergilius en petrarca op te zoeken, je doet alles wat er van deze grote geesten in je hoofd zit teniet. nietzsche, had ik tegen gambetti gezegd, ik tik op mijn hoofd en het is leeg, volkomen leeg. schopenhauer zeg ik tegen mezelf en ik tik op mijn hoofd en het is leeg. ik tik op mijn hoofd en zeg kant en ik heb een volkomen leeg hoofd. dat is verschrikkelijk deprimeerend, had ik tegen gambetti gezegd. je denkt aan een heel alledaags begrip en je hoofd is leeg. niets. helemaal niets in je hoofd wanneer je zo'n heel alledaags begrip wil begrijpen.

dagenlang loop je met zo'n leeg hoofd rond en je tikt erop en stelt steeds alleen maar vast dat het volkomen leeg is. dat maakt je gek, krankzinnig, ongelukkig, op de ongelukkigste wijze gek en krankzinnig en op de vreselijkste wijze levensmoe, beste gambetti. ik ben weliswaar je leraar, maar de meeste tijd heb ik een volkomen leeg hoofd, waar werkelijk niets in zit.

miranda prein
rebecca solnit
uit: 'herinneringen

ik torste nog een andere last met me mee. ik werd regelmatig – en word soms nog steeds – overvallen door zulke hevige angst dat mijn vertrouwen en zin in de toekomst eronder leden; een steen in mijn maag die werkelijk voelde als een fysiek gewicht, alsof er een klomp lood om mijn hart heen zat, alsof ik op een planeet was met zulke sterke zwaartekracht dat elke stap moeite kostte, dat een arm of been optillen een uitputtingsslag was en ik al moe werd van het idee dat ik me onder de mensen moest begeven.

het was een gevoel in het heden dat veroorzaakt werd door een toekomstbeeld waarin ik geen toekomst had, een toekomst waarin ik nooit verder zou komen, omdat ik ervan overtuigd was dat erge dingen altijd erg zouden blijven, dat het hier en nu een kale vlakte was die zich tot in de eeuwigheid uitstrekt, nergens onderbroken door bossen of bergen, nergens deuren waardoor je eraan kon ontsnappen... en de angst dat er nooit iets zal veranderen gaat vreemd genoeg hand in hand met de angst dat er iets ergs gaat gebeuren, dat je vreugdevolle gebeurtenissen moet wantrouwen en dat datgene waar je bang voor bent altijd op de loer ligt. dat gevoel heeft een bepaald gewicht, maar ook een meteorologische kant: het is het lagedrukgebied dat we een depressie noemen. het leek te zijn voortgekomen

uit logisch nadenken en een realistische inschatting van de situatie, maar het was desalniettemin een weerverschijnsel en net als een wolk zou het vanzelf overwaaien en zich later weer samenvakken.

als ik in latere fases over hoop schreef, deed ik dat vooral om anderen door middel van logica en verhalen de ladders aan te reiken waarmee ik zelf opklom uit het soort diepe dalen dat ik maar al te goed ken.

al vanaf mijn kindertijd stelde ik me overhoringen voor waarbij er een straf stond op niet het goede antwoord weten, soms zelfs de doodstraf. die overhoringen zal ik grotendeels hebben ontleend aan quizprogramma's in combinatie met uitgelachen worden als ik iets fout zei op school of aan de eettafel (wat hopelijk niet meer zo gangbaar is als toen). ik stelde mezelf voortdurend op de proef – ik moest een blauwe auto zien voor de bus kwam, er moest een vogel voorbijvliegen voor ik mijn bestemming had bereikt, ik moest eerder halverwege het zebrapad zijn dan de eerste persoon van de overkant – in mijn eigen variant op het kinderliedje 'één been op de stoep'. ik legde mezelf allerlei zelfverzonnen regels op die zogenaamd gevolgen zouden hebben voor dingen die er niets mee te maken hadden; het was een schrikreactie, een manier om mezelf af te leiden, en soms ook een bron van troost als er inderdaad een vogel voorbijvloog of als ik in één adem de andere kant van de brug bereikte.

in quizprogramma's worden mensen meestal beloond als ze obscure feiten weten of de juiste keuze maken, maar degenen bij wie dat mislukt worden ook nog eens verbannen naar een of andere duisternis buiten de studio. om daar nachtmerries van te krijgen hoef je dergelijke speurtochten naar kennis, waarbij gelijk hebben je naar het ultieme, veilige einddoel brengt, alleen maar te koppelen aan, om maar eens iets te noemen, de grillige losse handjes van je ouders, het gepest van je klasgenoten of het geweld dat je op het journaal ziet.

in mijn hoofd hield dit verband met de oude chinese dynastieën, misschien omdat ik weleens had gelezen over het chinese examenstelsel waarvoor kandidaten ontzettend veel stof uit hun hoofd moesten leren. een van de redenen dat ik informatie hamsterde was dat ik bang was voor zo'n helse overhoring en hoopte dat als je alle onderdelen van een harnas kon benoemen, als je de etymologie van allerlei woorden kende, als je wist wie een rol had gespeeld in de rozenoorlogen, welke pelgrimsroutes er zoal bestonden, welke zwanen geluid maken en welke zwarte veren hebben en dat de eohippus, oftewel 'paard van de dageraad', de oudste voorloper is van het moderne paard – een nutteloos stukje kennis dat ik al sinds mijn kindertijd als een amulet met me meedraag –, dat die kennis bescherming zou bieden tegen een onsamenhangende wereld waarin je om het minste of geringste werd bestraft.

misschien is dat in zekere zin ook wel het geval, niet omdat je met kennis vijanden kunt afwenden, maar omdat die je helpt patronen en betekenissen te herkennen en vrienden te vinden met dezelfde eclectische voorkeuren of je interesses als vrienden te gaan beschouwen die nieuwe deuren voor je kunnen openen. ali baba wist immers een grot te ontsluiten met het juiste woord. soms kunnen ideeën, zinnen en feiten op zich al je vrienden zijn.

een van de redenen waarom ik zo driftig las, dagdroomde en door de stad dwaalde was dat ik op die manier door mijn eigen gedachten kon dwalen, en mijn gedachten boden een vluchtroute, een uitweg uit een gesprek, een maaltijd, een les, mijn werk, een toneelstuk, een feestje. daar wilde ik zijn; ik wilde denken, mijmeren, analyseren, verzinnen, hopen, verbanden leggen, nieuwe ideeën verwerken, maar mijn gedachten gingen telkens weer met me op de loop. midden in een gesprek haakte ik ineens af, soms omdat ik me verveelde, maar minstens zo vaak omdat iemand zoiets interessants zei dat ik er in mijn hoofd op voortborduurde, waarna niet meer tot me doordrong wat er verder werd gezegd. jarenlang was ik verzonken in mijmeringen die dagen konden duren, nagenoeg zonder onderbrekingen – een van de grote voordelen van alleen zijn.

ik droomde keer op keer dat ik kon vliegen. in 1987 droomde ik op een nacht dat ik over een

treinspoor vluchtte voor een gewelddadige man, waarop me plots te binnen schoot dat ik van gedaante kon veranderen en ik veranderde in een uil met de poederige vleugels van een mot. toen de man achter me aan sprong en me bij mijn voeten greep, scheerde ik laag over het water om hem af te schudden. maar meestal gingen zulke dromen niet over geweld, maar gewoon over in mijn eentje boven alles uitstijgen in de stratosfeer, verlost van alles wat op me drukte. van depressies en verwachtingen, misschien. verlost van mijn lichaam. van alle vijandigheid.

ik zie nog voor me hoe wonderschoon de landschappen waren waar ik overheen vloog, en in mijn dromen had ik net zo goed als in mijn wakende leven een voorliefde voor het concept omgeving, omdat je omgeving voor mij de belichaming is van je emoties, een anker en ook een soort vriend, misschien zelfs een ouder of beschermengel. op het strand aan de stille oceaan dacht ik ooit: alles is mijn moeder behalve mijn moeder, en ik beseftte dat de oceaan een moeder voor me was geweest die me kracht, stabiliteit en troost bood. toen ik jaren later ging roeien viel me in dat ik op het water buiten het bereik van mannen en honden was, en in combinatie met de schoonheid van het water werd het daardoor een rustgevende bezigheid die voelde als een droom. met een spanwijdte van vijf meter leek ik met mijn riemen meer op een vogel dan ooit.

maar lang daarvoor vloog ik al. zelfs in mijn dromen vond mijn gezond verstand het lastig te verklaren, hoe graag ik ook wilde dat het kon. in één droom had ik leren omgaan met de magnetische velden van de aarde, in een andere ontleende ik mijn strategie aan iets wat ik had gelezen over de beroemde danser nijinsky, die altijd een halve tel langer in de lucht leek te blijven hangen dan natuurkundig gezien mogelijk was, en ik speelde het klaar om op het podium zo'n kortstondig moment te blijven zweven. of ik leefde in een wereld waarin kunnen zweven normaal was, maar dan probeerde ik alsnog de grenzen te overschrijden door hoger te gaan dan alle anderen. ik proefde de kou boven in de stratosfeer. of ik fladderde boven groene vlaktes.

soms vloog ik om te bewijzen dat ik het kon. op een nacht was ik de vriendin van dichter john keats en ik liet het aan hem zien tussen braamstruiken met bramen zo groot als straatlantaarns, wat doet vermoeden dat hij en ik het formaat van zangvogels hadden. andere keren scheerde ik over de daken van de stad, waar ik een verbluffend uitzicht had, al net zo verbluffend als het gevoel van al die ruimte onder je, wat je ook voelt als je in een helder meer zwemt en beseft hoeveel water er onder je zit. dat was de prachtige, onbegrensde kant van de eenzaamheid.

ik vroeg me af wat al dat droomvliegen te betekenen had. soms leek het een uiting van ongeduld binnen het verloop van mijn droom, één

grote sprong van a naar b zonder uitgewerkte tussenstappen. soms was het een ontsnappingsmanoeuvre. soms was het een talent, en zoals dat soms gaat met talenten onderscheidde het me van de rest, meestal letterlijk, aangezien ik doorgaans in mijn eentje vloog, omdat ik de enige was die het kon, al leerde ik het soms ook aan anderen of droeg ik iemand.

solnit

in mijn droomvluchten ervoer ik hoe het was om niet in de normale wereld thuis te horen en er

niet aan gebonden te zijn. ik heb weleens gedacht dat het misschien een metafoor was voor schrijven, voor het schrijverschap, en inmiddels vraag ik me af waarom ik het destijds nooit in verband heb gebracht met lezen, die steeds terugkerende, constante handeling die zodra ik het kon zo'n groot deel van mijn dagelijks leven in beslag nam. waarom associeerde ik vliegen niet met in een boek duiken, in een verhaal, in het leven van anderen, in verzonnen werelden in plaats van mijn eigen wereld, onbegrensd door mijn eigen lichaam, door wie ik was, waar ik was en wanneer ik was?

ik kon werkelijk vliegen, al vraag ik me nu af of het probleem was dat ik ook weer met beide benen op de grond moest zien te komen.

bert wagenaar van kreveld
billy joel 1983

and so it goes

in every heart there is a room
a sanctuary safe and strong
to heal the wounds from lovers past
until a new one comes along
i spoke to you in cautious tones
you answered me with no pretense
and still i feel i said too much
my silence is my self-defense
and every time i've held a rose

it seems i only felt the thorns
and so it goes, and so it goes
and so will you soon, i suppose
but if my silence made you weak
then that would be my worst mistake
so i will share this room with you
and you can have this heart to break
and this is why my eyes are closed
it's just as well for all i've seen
and so it goes, and so it goes
and you're the only one who knows
so i would choose to be with you
that's if the choice were mine to make
but you can make decisions too
and you can have this heart to break
and so it goes, and so it goes
and you're the only one who knows

joel

florian diepenbrock
arie van den berg

uit 'de leeuw van alpi'

(over een reizende menageriehouder, de parme-
zaan antonio alpi.(voor 1784/na 1816)

omdat het nu eenmaal mijn liefhebberij is, zocht ik 's anderendaags de wilde dieren op, die op koninklijke kosten nu in de nabijheid van de botanische tuin zijn ondergebracht. hoewel we een toegangkaart hadden, mochten we niet naar binnen. niettemin kregen we de beesten op de meest onschuldige wijze te zien. dat men ons niet binnenliet was ook onschuldig, want de fransoos die ons de toegang weigerde deed dat hofelijk, terwijl hem zojuist pas een bijzonder verbod voor vandaag was opgedragen. omdat de deur van de botanische tuin echter naast de menagerie ligt en de benedenramen ervan uitzicht geven op de tuin, kon ik de dieren door deze ramen prima bekijken. omdat ze in een hoge helverlichte galerie zaten en door veel hoge, zonnige ramen uitzicht op de botanische tuin hadden, riepen ze minder weemoed op dan hun lotgenoten, die men ons in donkere kooien toont. overigens zijn er niet veel soorten te zien. een mooie leeuw, die pas een jaar geleden weduwe werd en nu zeer vredig samen met een middelgrote hond in een kooi huist - hoe dit van nature vijandige dier als in een aandoenlijke roman tot zo'n omgangsvriendelijk humeur kwam, ontging me. maak dat verhaal voor u zelf maar zo boeiend als u kunt.

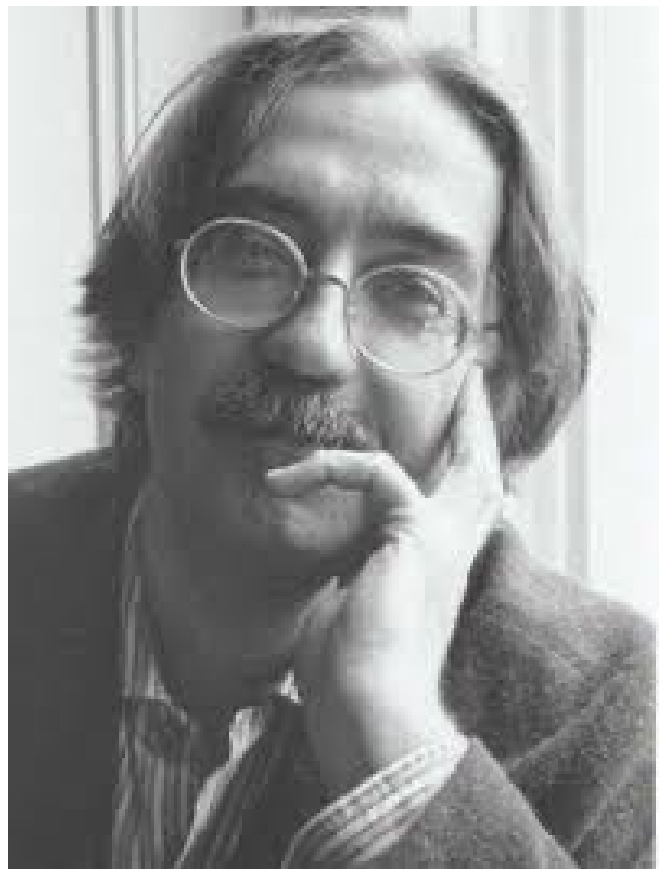
dat slavernij niet mild maakt is in deze tijd aan al onze landgenoten voldoende duidelijk geworden. waarom deze leeuwennatuur zo'n opvallende uitzondering maakt is mij een raadsel. misschien maakt de overgang van vrijheid naar ketenen zo zacht, mits er geen verderf tussen komt. dan was er ook nog een luipaard – want zo heet toch dat grijnzende dier met het gevlekte vel? hij liet de zon op zijn mooie pels schijnen, en knipoogde, en likte zijn baard, en wuifde met zijn staart, en zag er zo zelfingenomen uit dat men wel merkte dat hij zijn eigen opvattingen over het moorden had, en wel zo dat het zijn gemoedsrust totaal niet meer stoorde.

het tijgergeslacht doet mij denken aan mensen die slecht zijn zonder passie. dan heb ik liever de eerlijke leeuw, die het woud in brult, met een sidderende echo, als hij ronddwaalt om bloed te vergieten. ik geloof dat de fataal grijnzende tijgerkop helemaal geen klank in zijn dikke keel heeft. ik was in mijn gedachten al snel ver weg in afrika, waartoe mijn blik op de tropische planten in de botanische tuin achter mij veel bijdroeg.

een troep apen maakte me korzelig, omdat ze er slaperiger en dromiger bij zaten dan ik ooit gezien heb bij apen. hebben de dieren wat meer ruimte nodig om zorgeloos te zijn? want voor het overige hebben ze het hier zeker goed. mij dunkt dat het akelige naäpende geslacht het minst

vrijheid behoeft. des te meer kracht een dier heeft, des te meer pijn doet mij zijn slavendom. tenslotte ontdekte ik twee zeebra's – die maakten me vrolijk! zo zeebra ziet er immers uit alsof het hem geen ernst is met zijn bonte vel. maar hier in holland zouden er meer moeten zijn; in zo'n noordhollands dorp, waar het pleisterwerk geschilderd is en de boomstammen verfstrepen hebben, daar zou men uitsluitend op zeebra's moeten rijden.

zo'n zeebra ziet er uit als een gepoetste ziel, en heeft niet het schandere karakter van zijn goede neef. deze koninklijke zeebra's waren welgedaan rond en schenen voor de bandeloosheid die men hun soort doorgaans verwijt, veel te vet.

van den berg

colofon:

open kunstenaarsvereniging

'de (eerste) republiek' (sinds 1992)

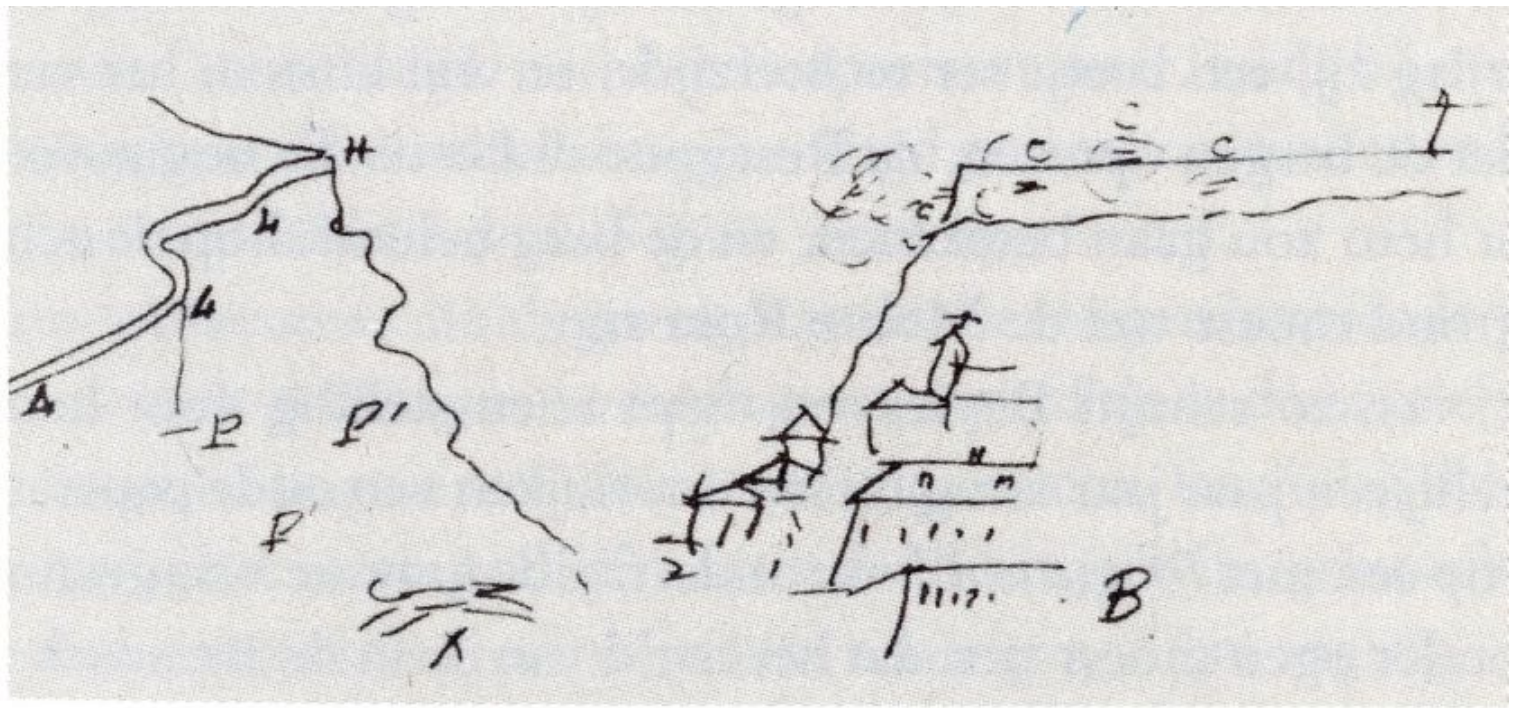
& 'de balie' (sinds 1982)

deze keer lazen: florian diepenbrock, miranda
prein, wim van der grijn, merel, jan joris lamers,
bert wagenaar van kreveld, maureen teeuwen,
vincent vandenbergh, annette kouwenhoven

<https://debalie.nl/> <https://www.discordia.nl/>

<https://www.stan.be/> <https://barreland.nl/>

<https://deroovers.be/> <https://theatertroep.nl/>

de kaart van henri beyle